

a férfi nélkül. A könyv tehát azzal is a nőkön segít, ha a férfiak (is) olvasásuk, mert közelebb jutnak általa nemcsak a női test és a női lélek megértéséhez, hanem megvilágosodnak előtük a két nem viszonyának olyan összefü-

géssei is, melyek eredete néha a történelem előtti idők homályába vész. Ilyen megfontolásból volt bátorságom felülbírálni a szerzőt, és könyvét nem csupán a nőknek ajánlani.

Szöllősy Vágó László

SZEPLŐTELENÍTÉS

Somlyó György: Picasso. Magyar Helikon, Bp., 1981.

Szép színes könyv. Fedőlapján Picasso totál plámban. Hűsz színes reprodukció, még a fekete-fehér képekről is (!). Csupa jól ismert, agyonelemzett mű. Magas ár. A felsőfokba kényszerített jelzők szemmel látható többsége. A „nagy festő” és ehhez hasonló szóösszetételek irritálóan gyakori előfordulása. Jubilaris tisztelgés a „nagy”: a „legnagyobb”, a „legeslegnagyobb” stb. festő emlékének. Az illedelmes, jól beidegzett tudat minden kisiklástól mentes, fegyelmezett pályája, jó kitaposott útvonala. — Tehát csupa olyasmi, amit e sorok írója nem kedvel.

Tulajdonképpen ezek után nem is tudom miért olvastam el Somlyó György Picasso-könyvét. Szövegei rendszerint hidegen hagynak, a könyvről pedig messziről lesír, hogy maga az ünneplőbe öltöztetett ünnep. Tapasztalatból tudom, az ilyen könyveket, egyáltalán a művészember emlékéhez vagdosott jubileumi hurrákat, messziről kerülni kell. A gondolat, az eredeti elemző szellem, nem ünnepen vagy ünnepre születik, nem díszes, lakkozott fedőlap alatt lapul, és főleg nem menetrendszerűen — esetünkben a századik születésnapra — érkezik, pattan ki.

Mégis beolvastam a bevezetőbe, melyből megtudtam, hogy szerzőnk az ünneptől függetlenül is foglalkozott már Picassóval, sőt, Kállai Ernő és Körner Éva mellett a legfontosabb magyar Picassó-ismerők között tartja magát számon (a kitűnő, polemikus Picassó-kutatóról, Antal Frigyesről „megfeleldkezett”!). Úgy bemelegítésképpen saját korai tanulmányából idéz egy Huidobrotól vett idézetet, melyből költőies megfogalmazásban derül ki az a váratlan igazság, hogy — bizony! — sokan

és sokat írtak ám már Picassóról. Nem így Magyarországon — idézi immár saját egykori önmagát szerzőnk stb. Ilyen és hasonló merész fordulatokkal ajándékoz meg bennünket a bevezetésben — emlékeztet néhány közhelyé vált Leonardo- és Lessing-mondásra, önmagával vitatkozik, hogy Picasso absztrakt vagy nem absztrakt —, tehát alaposan felcsigázza érdeklődésünket: vajon uralhat-e egy egész könyvet ilyen ráérős, áporodott, gondolatmentes hangulat? Igen, uralhat — válaszolhatjuk már az első olvasás után. Somlyó Györgynek nincs művészetelemző módszere, sőt, ami még súlyosabb, nincs művészetkonceptiója. Első látásra úgy tűnik, impresszionista kritikát művel, alaposabb odafigyelés azonban még ezt a megnevezést is kétségbe vonja és jobb híján impresszionista kritikátlanságra revidiálja. Nincs itt egy szemernyi kételkedés sem: Picasso nagy és kész. Punctum — ahogy mondani szokás. Ennek a „szellemnek” különféle — helyenként igen bravúros nyelvi — variációi ismétlődnek képről képre, korszakról korszakra.

Nem árulok el nagy titkot, csupán Somlyó szellemében ismétlek egy közhelyet: Picasso munkássága annyira összetett, belső ellentmondásokkal teli, hogy nincs az a becsületes, önmagához hű műtörténész, vagy kritikus, aki a teljes picassói életművet egyaránt akceptálni tudná. Picasso, a viszonylag állandó, stabil világgal rendelkező alkotókkal szemben olyan művésztípus volt, akinek életművét lehetetlen ugyanazon a hangmagasságon végigénekelni. Szükség szerűen választanunk kell. A választáshoz persze értékkritérium, legalább implicit művészetkonceptió szük-

ségeltetik — az, ami Somlyó György-nek nincs.

Nehogy félreértsenek, nem Picasso mindenáron való bírálatát kérem számon szerzőnktől — egyes műveit, sőt egyes periódusait másokkal együtt magam is kedvelem, magam is értékelem. Csak azt állítom, hogy lehetetlen Picassót komplett isteníteni és csúnya, méltatlan dolog az istenítés céljából meghamisítani. Helyszúke miatt csupán egyetlen jellemző példát említek. A könyv 63. oldalán szerzőnk a következőket írja: „Függetlenségének emlékeztetés mozzanata a Sztálin diktatórikus kultuszának csúcspontján rajzolt portré, mely — a dogmatikus bálványimádók látványos elszörnyedése közepette — a maga szabad-játékos-torzító szentségtörő módján fedett fel és leplezett le, itt is, mint mindig, egy emberi arcot.” Ellenvetésem igen tömör: ez nem igaz. Az szóban forgó kép egy idealizált Sztálin-portré. Ezt ki kell mondani, mert a vak is látná, hogy így van. Igen, csak látná, mert szerzőnk — noha szinte minden művet mellékel, amire a szövegben utalás történik — ezt a reprodukciót épp „kifejejtette”. Lehet hogy ez véletlen, lehet hogy mindig véletlenül marad ki a Picasso-könyvek-

ből a Sztálin-portré, lehet, hogy hozám véletlenül épp azok a monográfiaiak jutottak el, amelyekből kimaradt. De nem is a kihagyás ellen van kifogásom. Ha rossz egy mű — márpedig ez megítélésem szerint igen rossz —, maradjon ki. Csupán a mítoszgyártó zsák-bamacskázás ellen kívánok szót emelni. Picasso a hivatlan idealizálók közreműködése nélkül is épp elég fontos alakja a huszadik századi művészetnek. Nem kell ilyen olcsó trükkökkel még nagyobbra fújni, mint amekkora, mert végül szétpukkad.

Szeretném felhívni az olvasó figyelmét George Steiner megjegyzésére, mely szerint a csendőr és a cenzor az íróról kérdez, a kritikus csak a műről. Nos, én ebben a recenzióban nem cenzor vagy csendőr, hanem kritikus szerettem volna lenni és csak azt akartam megkérdezni, szabad-e legalább néhány Picasso-művet bírálni? Ez a kérdés csak akkor lenne nevetséges, ha szerzőnk nem az ellenkezőjét sugallná könyvében és ha nem beszélne olyan fanyalgó iróniával azokról a „modernekről”, akik újabban ezt-azt kétségbe is vonnak a „nagy Picasso” terjedelmes opusából.

Sebők Zoltán

ÚJ POLITIKAI SZUBJEKTUMOK: KEVESEBBET TERMELNI, DE JOBBAN

Carla Ravaioli: Il quanto e il quale. La cultura del mutamento
(Mennyit és hogyan. A változás kultúrája) Laterza, Bari, 1982.

Carla Ravaioli nálunk kevésbé ismert író és publicista, 1979 óta szenátor — a független baloldal listáján a kommunista párt jelöltje volt —, „történelmi feminista” (amin azt kell érteni, hogy egyike az elsőeknek). Jóllehet leggyakrabban a nőkérdés foglalkoztatja, nem ez az egyetlen elfoglaltsága, és ez sem redukzív értelmezésben. Mi több: Olaszországban éppen Carla Ravaioli elkötelezett közéleti tevékenységének köszönhetően kerülhetett sor dialógusra a nőmozgalom és előbb a történelmi, majd az új baloldal között. Írásai közül figyelmet érdemlőek:

Maschio per obbligo (Kötelességből férfi), Milano, 1973.; La mutazione femminile (A női mutáció), Milano, 1975.; La questione femminile. Intervista col PCI (A nőkérdés. Interjú az Olasz Kommunista Párttal), Milano, 1976.;¹ La donna contro se stessa (A nő önmaga ellen), Bari, 1978.

Az olasz gazdasági és politikai válság minden elemzése az utóbbi években 1968-ból indul ki, vagy szükségszerűen utal rá. Ugyanez a helyzet Carla Ravaioli legújabb, Il quanto e il quale. La cultura del mutamento című könyvével is. A szerző az új politikai